МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи
з дисципліни

«РЕСТАВРАЦІЯ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНО СФОРМОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА»

для магістрів
денної та заочної форми навчання
спеціальності
191 «Архітектура та містобудування»

2020

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Реставрація пам’яток архітектури та ревіталізація історично сформованого середовища» для магістрів денної та заочної форми навчання спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» / уклад.: О.В. Рибчинський – Запоріжжя: Національний університет «Запорізька політехніка»; 2020 - 38 с.

Укладач: Рибчинський О.В.

Рецензент: доц., канд. арх. Мигаль С.П.

Затверджено
на засіданні кафедри «Дизайн»
протокол № 6 від 03.03.2020р.

Рекомендовано до видання
НМК факультету будівництва, архітектури та дизайну
протокол № 5 від 5.04.2020 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, самостійна робота студента (СРС) є одним з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом.

Мета самостійної роботи студента є формування самостійності як риси і засвоєння знань, умінь, навичок. До основних форм СРС даної дисципліни відносяться:

а) опрацювання лекційного матеріалу;

б) опрацювання навчальної, навчально-методичної та монографічної літератури, періодичних видань;

в) підготовка до практичних занять;

г) підготовка до контрольних робіт;

д) підготовка до екзамену або заліку;

е) пошук новітньої інформації в мережі Інтернет.

Підготовка до контрольних робіт або екзамену здійснюються протягом усього семестру шляхом проробки програмного матеріалу, виконання практичних завдань на заняттях, написання КП.

ЗМІСТ І ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У навчальному процесі дисципліна «Реставрація пам’яток архітектури та ревіталізація історично сформованого середовища» є однією з профілюючих для спеціальності 191 «Архітектура та містобудування». Мета методичних вказівок – дати напрямок самостійній роботі студента при вивченні курсу, допомогти йому виділити основні положення розділів, побачити їхній взаємозв'язок і можливості практичного використання. Призначені для студентів методичні вказівки складені на основі й відповідно до затвердженого навчального плану магістратури за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування».

ВСТУП

Мета самостійної роботи студентів по вивченню курсу «Реставрація пам’яток архітектури та ревіталізація історично сформованого середовища» - поновлення, поширення та удосконалення загальнотеоретичних положень курсу «Реставрація пам’яток архітектури та ревіталізація історично сформованого

середовища», викладених попередньо на кваліфікаційному рівні «магістр», їхнє доповнення професійно орієнтованими знаннями в галузі майбутньої професійної діяльності:

- активізація творчих здібностей студента і розвиток навичок роботи з технічною літературою, насамперед під час виконання індивідуальних семестрових завдань;
- ознайомлення з нормативною літературою з реставраційної діяльності.
- придбання досвіду самостійної роботи з питань реставрації і ревіталізації пам'яток архітектури та містобудування.

У відповідності з вимогами освітньо - кваліфікаційного рівня «магістр»,

магістр-архітектор після вивчення дисципліни повинен **уміти**:

- розв'язувати складні задачі і проблеми у реставраційній та ревіталізаційній діяльності;
- систематизовувати (виявляти, науково вивчати, класифікувати,), консервувати, реставрувати, музеєфікувати, належно утримувати й використовувати пам'ятки, розробляти концепції ревіталізації історично сформованого середовища.
- застосувати дослідницькі методи та інструменти, здійснювати інноваційні та цілісні знання, умови і вимоги щодо реставрації пам'яток містобудування та архітектури;
- розуміти визначені періоди і тематичні області, методології та проблематики історико-географічних дискусій щодо різних типів пам'яток архітектури і історично-сформованого середовища

Дані методичні вказівки містять порядок виконання самостійних практичних завдань і необхідні теоретичні відомості для їх виконання.

САМОСТІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від основних занять час. До складу самостійних практичних занять входять атестація студентів за підсумками виконаних завдань і знанню теоретичного курсу, розбір недоліків виконаних практичних завдань. Нижче приводиться структура самостійних практичних занять.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ.

ЗАВДАННЯ№ 1

Вивчення аналогів в реставраційному проектуванні.

Мета роботи:

1. Ознайомлення із світовим досвідом реставраційного проектування .

2. Вивчення об’ємно-просторових реставраційних рішень щодо об’єктів культурної спадщини.

3. Набуття практичних навичок історико-архітектурного аналізу об’єктів культурної спадщини.

Короткі теоретичні відомості.

Аналог (від грец. analogos — відповідний): Об'єкт вивчення (явище, предмет, установка, схема чи пристрій), схожий (аналогічний) з певним об'єктом. Коли розв'язують технічні задачі, аналогія передбачає наявність певних однозначних співвідношень між характеристиками А.

Реставра́ція (лат. restavratio — відновлення) — сукупність рятувальних, відновлювальних і консервативних засобів відносно творів мистецтва (від ювелірства до архітектури). Міжнародна рада музеїв у 1984 дала визначення терміну «Консерватор-реставратор».

Музейна реставрація — співіснує з глибоким вивченням об'єкта, технологій і засобів його створення, дбайливим втручанням в матеріал, використанням засобів консервації і збереження. Повного відновлення об'єкта може не бути через відсутність подібного ж матеріалу. Пошкоджений, але законсервований об'єкт в музеї часто виставляють поряд з його мальованою реконструкцією (тканина, різьблене дерево, частка скульптури чи архітектурна деталь, напис на камені, реконструкція повного зображення пошкодженого механізму, історичного костюму тощо). Відсутність керамічних фрагментів доповнюють тонованою масою без відновлення малюнка на реставрованих частинах. Досить повно реставрують олійний живопис у випадках значного збереження авторського шару на полотні. Доповнені частини і засоби втручання фіксуються в документах, що зберігаються. У випадках неможливості відновити первісні вишиті візерунки на тканих завісах його відтворюють аквареллю, що дає змогу при необхідності швидко зняти реставраційне втручання (штори

в палаці Петергофа тощо). Музейна реставрація не зорієнтована на отримання матеріальних прибутків.

Комерційна реставрація — часто зупиняється на оновленні об'єкта чи поверненні йому товарного вигляду. У випадках прихованих реставраційних майстерень об'єкт (стародавні меблі) — можуть бути розібраними і доповненими сучасними частинами в стилістиці оригіналу). Комерційна реставрація в цих випадках стає на шлях створення фальшивих виробів з додачею оригінальних частин заради прибутку. Комерційна реставрація також зорієнтована на отримання швидких матеріальних прибутків.

Архітектурна реставрація – комплекс заходів, спрямованих на фізичне збереження архітектурних пам’яток, підтримання їх у належному технічному й експозиційному стані, забезпечення сприятливих умов використання. Застосовуються кілька видів ремонтно-реставрац. робіт: ремонт (експлуатаційний і реставрац.), консервація, власне реставрація (комплекс наук.-тех. заходів, що забезпечують збереження і відновлення істор. архіт.-мист. образу пам’ятки шляхом видалення дисгармон. нашарувань і відтворення втрачених елементів), пристосування. А. р. поділяється на фрагментарну і цілісну; за методом може бути аналіт. чи синтетичною. Практикуються такі реставрац. прийоми: зміцнення, розкриття, заміна, реконструкція, доповнення. Під час реставрації пам’ятки проводяться всі види робіт. Фахова суть А. р. полягає в єдності наук.-метод. засад і технології. Методика А. р. охоплює вибір мети і постановку завдань; дослідж. із застосуванням спец. тех. прийомів (шурфів, зондажів, технол. аналізу), опрацювання ескіз. проекту реставрації, тех. креслень, шаблонів, кошторисів; експертизу, узгодження і затвердження проекту та автор. нагляд за його втіленням. Відмінність А. р. від звичайного проектно-буд. процесу полягає в проведенні одночасно проектувальних, буд. і дослід. робіт. Сучасна методика А. р. не ставить за мету досягнення стиліст. єдності пам’ятки, а вимагає збереження істор. нашарувань. А. р. започатк. у 17 ст. т. зв. репараціями київ. храмів княжої доби, які здійснив Петро Могила. Методику А. р. опрацювали на поч. 20 ст. проф. А. Прахов, Г. Котов, Д. Мілєєв, О. Щусєв, П. Покришкін. Її апробовано під час реставрації пам’яток Києва, Овруча й Володимира-Волинського. У рад. Україні А. р. започатк. 1944, коли на підставі обстежень тер. України було виявлено, що з 2 тис. архіт. пам’яток 10 зруйновано

дощенту, а 102 зазнали знач. пошкоджень. Кер-во А. р. було покладене на новостворене Упр. в справах арх-ри при РНК УРСР, яке вперше в Україні опрацювало план реставрації 25-ти найвидатніших пам'яток (1945). Для його реалізації 1946 створ. спеціаліз. буд. трест, який 1947 дістав назву «Будмонумент», згодом – Респ. спеціаліз. наук.-реставрац. майстерня, від 1970 – Укр. спец. наук.-реставрац. вироб. управління (УСНРВУ), від 1994 – корпорація «Укрреставрація». За перше повоєнне 10-річчя відбудовано більшість зруйнованих пам'яток Києва, Чернігова, Переяслава-Хмельницького, Полтави, Пд. України, пізніше відреставровано понад 500 архіт. пам'яток; кількість працівників галузі збільшилася до 3 тис. осіб. Найвищого розквіту укр. школа реставрації досягла на зламі 70–80-х рр. Серед провід. реставраторів – М. Говденко, О. Годованюк, В. Корнєєва, І. Могитич, В. Отченашко, Є. Пламеницька, В. Шевченко. Протягом 70–80-х рр. у складі УСНРВУ створ. 8 міжобл. реставрац. майстерень (у Києві, Львові, Сімферополі, Чернігові, Сумах, Харкові, Кам'янці-Подільському, Одесі), а також дільницю в Луцьку й експерим. майстерню в Києві (нині більшість з них перетворено на АТ). Від 1990 право на проведення реставрації пам'яток арх-ри в Україні надано також недерж. структурам за умови отримання ліцензії. Ліцензування здійснює корпорація «Укрреставрація» від імені Держбуду України.

Реставрація пам'яток історії та культури передбачає укріплення і відновлення зруйнованих, пошкоджених пам'яток, а також їх перенесення з метою збереження історико-художнього значення. Реставрація передбачає проведення таких видів робіт:

- фрагментарна реставрація (в т.ч. часткове відтворення);
- цілісна реставрація (в т.ч. повне відтворення).

Консервація пам'яток передбачає збереження пам'яток в тому вигляді, в якому вони збереглися до наших часів, і проведення таких видів робіт:

- першочергові протиаварійні роботи з виконанням тимчасових заходів, які забезпечують збереження пам'яток;
- заходи із збереження архітектурно-художніх елементів пам'яток;
- гідрогеологічні заходи зі створення належних умов, які забезпечують збереження пам'яток.

Ремонт пам'яток історії та культури передбачає покращення технічного стану і експлуатаційних якостей пам'яток без змін існуючого архітектурного вигляду.

Однією з головних проблем є відновлення в первісному вигляді повністю чи майже повністю зруйнованих. Успішно цю проблему реконструкції – відтворення віршували в містах Польщі. Водночас певною мірою можна вважати, що у нас в Україні підвалини цього процесу були започатковані ще в давні часи: видатні шедеври неодноразово руйнувалися і безліч разів відновлювались і поновлювались, правда, при цьому не повторюючи безпосередньо точно першооснову. Відтворенням церкви св. Василя в Овручі з застосуванням вивчення аналогів давньоруської архітектури займався на початку XX століття і О. Щусєв. В останні десятиліття практика відтворення видатних споруд набула поширення і за кордоном. Подібні роботи є чи не найскладнішою галуззю сучасної реставрації, оскільки ставлять за мету відтворення об'єкту, який на даний момент відтворення не існує, отже, має бути відтворений на основі вивчення археологічних даних, архівних джерел та на основі дослідження аналогів і бути максимально наближеними до автентичного характеру пам'ятки, не перетворюючись на звичайний «новоділ».

Ще одна проблема реставрації полягає в сумісності і взаємодії нових будівельних матеріалів, конструкцій і технологій з автентичними, тому при технологічному обстеженні пам'ятки проводиться ретельне дослідження її будівельних матеріалів, конструкцій, живопису та предметів інтер'єру і проводяться лабораторні дослідження з визначенням хімічного і петрографічного складу будівельних матеріалів, стратиграфічного аналізу пофарбувань, визначається наявність вологи в муруванні, тощо. Натурні обстеження і лабораторні дослідження виступають основою для створення технології проведення ремонтно-реставраційних робіт і вибору матеріалів, які найбільш сумісні з первісними матеріалами пам'ятки.

Методика подолання проблем, які виникають під час експлуатації пам'яток. Насамперед це такі проблеми:

- втрата фундаментами своєї несучої здатності;
- консервація залишків стародавніх мурувань в археологічних розкопах;
- аварійний стан стін;

- відновлення пошкоджених або зруйнованих дерев'яних елементів та конструкцій;

- консервація металевих покрівель, дахів та поновлення позолоти верхів;

- проблеми поновлення декоративного оздоблення.

Ремонтно-реставраційні терміни та визначення позначених ними понять:

абразив, абразивний матеріал - дрібнозернисті або порошкоподібні речовини високої міцності, призначені для шліфування поверхонь металів, мінералів, скла, дорогоцінних каменів, дерева, шкіри, гуми, мармуру, пластмас та інших матеріалів.

антипірен - вогнезахисна речовина, додавання якої в матеріал знижує його горючість.

антисептик - хімічні речовини, що застосовуються для захисної обробки деревини від ушкодження агентами біокорозії.

антисептування - захист деревини від руйнівних дій мікроорганізмів

армування - зміцнення виробів або конструкцій елементами (арматурою) з міцнішого матеріалу

біообростання - ураження дерев'яної поверхні біологічними організмами

біоцид - засоби знищення шкідливих живих організмів

біоцидна обробка - обробка матеріалу хімічними засобами для знищення біологічних чинників ураження

бортування - реставраційні заходи з укріплення та захисту країв і торців ділянок історичної субстанції (до даного комплексу робіт можуть включатися шпаклювання та виділення меж зазначеної ділянки)

висоли - результат кристалізації солей на поверхнях

вороніння - метод, який може забезпечити обмежену стійкість до корозії для дрібних предметів із сталі, що полягає в отриманні на поверхні вуглецевої чи низьколегованої сталі або чавуну шару оксидів заліза товщиною 1-10 мкм

гідроізоляційна система - сукупність елементів, спрямованих на захист споруди від дії води та вологи

гідроізоляційний матеріал - матеріали, що застосовуються при створенні гідроізоляційної мембрани

гідроізоляційна мембрана - покриття з різних матеріалів, які наносяться на поверхню споруди чи поза нею, призначені для захисту від проникнення води та вологи; є елементом гідроізоляційної системи

гідрофобізація - обробка матеріалів гідрофобізаторами з метою зниження водопоглинання, а також здатності поверхні будівельних матеріалів змочуватися водою

гонт - покрівельний матеріал з дерева у вигляді клинчастих дощечок, драниць, плашок фігурної форми

дранка - тонкі дощечки для оббивання стін і стелі під штукатурку, для покриття дахів

деструкція - видима тенденція до руйнування внутрішніх взаємозв'язків між окремими частинами і елементами цілого, а також руйнування будівельних матеріалів внаслідок вивітрювання

елемент гідроізоляційної системи - захід, що забезпечує захист споруди від води та вологи (гідроізоляційна мембрана, дренаж, теплоізоляція, вентиляція, водовідведення, сануюча штукатурка)

емалювання - нанесення розплавленого силікатного декоративного покриття на керамічні та металеві поверхні; ефективний засіб додання виробу якісно нової естетичної цінності та захисту від корозії

Методика виконання

1. Аналіз джерельної інформації щодо об’єктів культурної спадщини за кордоном.

2. Аналіз реставраційних об’ємно-просторових рішень.

4. Опрацьовування систематизованої інформації щодо напрямку або виду реставраційних робіт у закордонних прикладах.

Склад завдання

1. Робота виконується на форматі А-4.

2. Фотофіксація проектних та практичних реставраційних рішень.

3. Створення бібліографічного списку за обраним напрямком або видом реставраційної діяльності.

ЗАВДАННЯ№ 2

Опрацювання картограми втрат пам'ятки архітектури

Мета роботи

1. Ознайомлення з сучасними тенденціями науково-реставраційного дослідження історичної забудови населеного місця.

2. Вивчення проблемних вузлів пам'ятки архітектури.

3. Ознайомлення з конструктивним вирішенням історичних будівель.

4. Розвиток культури графічного оформлення реставраційних креслень.

Короткі теоретичні відомості

В процесі дослідження історичної забудови архітектурні обміри є ключовим способом фіксації об'єктів. Ортогональні креслення планів, перетинів, фасадів та деталей виконують прийнятих масштабах.

Кроки - це креслення, виконані «від руки», або лінійні малюнки. Від ретельності і точності чорнових замальовок залежить якість обмірів. Кроки виконуються на щільному папері формату 30 х 40 см тільки з одного боку. Лінія повинна бути чіткою і не роздвоюватися. Максимально наближене виконання ортогональних схем планів, розрізів, фасадів цілої споруди або його частин з можливо точною передачею пропорцій і всіх особливостей зображуваного об'єкта.

Схематичні обміри – виконують для фіксації загальних розмірів і розпланування об'єкта. Такі обміри виконують на основі окомірного оцінювання і декількох основних промірів будівлі.

Архітектурно-археологічні обміри –фіксують усі особливості об'ємно-просторової структури об'єкту, а також будівельні матеріали. Технології будівництва, сліди від перебудов, технічний стан конструкцій, тощо.

Методологічною основою для вивчення архітектурного об'єкту слугують як загальнонаукові методи дослідження: теоретичні (аналіз, узагальнення) та емпіричні (спостереження, обстеження, опис), так і спеціальні архітектурні методи дослідження: порівняльно-типологічний, метод натурних досліджень (візуальне обстеження, фотофіксація, архітектурні обміри), архітектурно-композиційного та архітектурно-планувального аналізу. Для виконання поставлених завдань застосовують наступні методи: вивчення, аналіз першоджерел

(наукових джерел, архівних матеріалів); метод натурних досліджень (візуальне обстеження, фотофіксація, архітектурні обміри); метод архітектурно-планувального та композиційного аналізу.

Метод натурних досліджень дозволяє впевнитись у достовірності історико-бібліографічних досліджень, виявити сліди добудов, встановити ступінь руйнувань архітектурного об'єкту. Візуальне обстеження дозволяє схематично зафіксувати планувальну структуру об'єкту, виявити мистецьку цінність елементів декору пам'яток, що збереглися.

Технічний стан будівлі – сукупність властивостей конструкцій будівлі, що змінюються при його експлуатації і ремонті, яка характеризується в певний момент часу значеннями показників (технічних параметрів) і якісними ознаками, встановленими в експлуатаційній та ремонтній документації. На даний час в Україні технічний стан будівлі або споруди визначається за трьома методиками, що регламентуються відповідними нормативними документами.

1. Оцінка технічного стану будівлі за фізичним зносом. Технічний стан за класифікацією згідно цієї методики має п'ять оцінок: добрий (знос 0…20 %); задовільний (знос 21…40 %); незадовільний (знос 41…60 %); старий (знос 61…80 %); непридатний (знос 81…100 %).

2. Оцінка технічного стану конструкцій і будівлі за класифікаційними ознаками. Технічний стан за класифікаційними ознаками має чотири оцінки: нормальний; задовільний; непридатний до експлуатації; аварійний.

3. Оцінка технічного стану будівлі дається за результатами виконаних розрахунків. Визначені величини напруження і деформацій в несучих елементах будівлі співставляються з міцнісними характеристиками матеріалів конструкцій. Додатково аналізуються технічні параметри, що характеризують основу

При оцінці технічного стану будівлі або споруди вирішуються наступні технічні задачі: 1) формулювання мети оцінки технічного стану – відновлення нормальних експлуатаційних властивостей будівлі або реконструкція; 2) візуальне і інструментальне обстеження конструктивних елементів; 3) геодезичні і інженерно-геологічні вишукування; 4) аналіз результатів геодезичних і інженерно-геологічних вишукувань; 5) оцінка технічного стану конструкцій,

конструктивних елементів і будівлі в цілому; 6) розробка проектної документації підсилення або реконструкції; 7) виконання монтажно-будівельних робіт; 8) прийняття об'єкту і його експлуатація.

Рішення всіх цих задач, у більший або менший мірі, пов'язано з геотехнічними питаннями

1. Формулювання мети оцінки технічного стану. Визначення величини діючих або додаткових навантажень, а також прийняття рішення щодо конструкції фундаментів у разі реконструкції будівлі. Слід враховувати те, що навантаження на основу не обов'язково збільшуються на усіх ділянках фундаменту будівлі.

2. Візуальне і інструментальне обстеження конструктивних елементів будівлі. Формулювання додаткових вимог для геодезичних і інженерногеологічних вишукувань. Як було відмічено раніше, фактична картина напруженодеформованого стану системи «будівля-основа» залежить від впливів техногенного і природного характеру, що мають випадковий характер. При візуальному обстеженні будівлі фіксуються пошкодження і дефекти в несучих конструктивних елементах. Аналіз цих пошкоджень може вказати на характер деформування основи будівлі.

3. Геодезичні і інженерно-геологічні вишукування. Визначення об'єму і складу вишукувань, що залежать від результатів рішення перших двох задач, а також контроль обов'язкового виконання всього об'єму вишукувань.

4. Аналіз результатів геодезичних і інженерногеологічних вишукувань. Визначення наявності на прилеглій території небезпечних геологічних процесів, особливостей гідрогеологічного режиму в основі, а також наявності ґрунтів з особливими властивостями.

5. Оцінка технічного стану конструкцій, конструктивних елементів і будівлі в цілому. Рішення контактної задачі і визначення напруженодеформованого стану системи «будівля-основа».

6. Розробка проектної документації підсилення або реконструкції. Розробка проекту конструктивної системи підсилення фундаментів і, при необхідності, способу закріплення ґрунтів, що мають особливі властивості.

7. Виконання монтажно-будівельних робіт. Контроль технологічних операцій під час виконання робіт з підсилення фундаментів і закріплення ґрунтів. 8. Прийняття об'єкту та його

експлуатація. Моніторинг деформування основи, будівлі і споруд навколо реконструйованого об’єкту.

У результаті огляду пам'ятки встановлюють ТЕХНІЧНИЙ СТАН ПАМ'ЯТКИ

1. Загальний стан пам'ятки (коротка характеристика стану пам'ятки в цілому)

2. Стан зовнішніх архітектурно-конструкційних елементів пам'ятки

а) загальний стан

б) фундаменти:

в) цоколі та відмостки біля них

г) стіни

д) дах (крокви і лати, покрівля, водозливні труби)

е) бані, намети (їх конструкції та покрівля)

ж) зовнішнє декоративне оздоблення (обличкування, пофарбування,

карнизи, колони, пілястри, ліплення, скульптура, живопис на фасадах)

3. Стан внутрішніх архітектурно-конструктивних і декоративних елементів пам'ятки:

а) загальний стан

б) перекриття

в) підлога

г) стіни

д) стовпи, колони

е) двері, вікна

ж) сходи

з) стеля

і) внутрішнє декоративне оздоблення, живопис, предмети прикладного

мистецтва

4. Сад, парк, двір, ворота, огорожа

Методика виконання

1. Аналіз вихідних даних виданих кафедрою.

2. Опрацювання кроків на об’єкт дослідження (плани, перетини , фасади).

3. Виконання обмірів за допомогою рулетки на 10 м.

4. Виконання креслень картограми втрат об’єкту (плани, перетини , фасади).

5. Оформлення історичної довідки дослідженого об’єкту.

Склад завдання

1. Робота виконується на форматі А-3 - 4 шт.
2. План, перетин, фасади М 1:100.
3. Історична довідка на форматі А-4.

ЗАВДАННЯ № 3

Проект реставрації пам’ятки архітектури або історично значимої будівлі.

Мета роботи

1. Ознайомлення з короткою історичною довідкою.
2. Опрацювання іконографічних та картографічних матеріалів.
3. Отримання практичних навиків науково-реставраційного проектування.
4. Розвиток аналітичних здібностей щодо визначення проблем на пам’ятці архітектури.
5. Розвиток навичок графічного опрацювання пам’яткових історико-культурних об’єктів.

Короткі теоретичні відомості

Реставрація повинна грунтуватись на бережливому ставленні до старовинної субстанції та автентичних документів і передбачати збереження і розкриття естетичних та історичних цінностей пам'ятки.

Не дозволяється змінювати принципову структуру пам'ятки і декор будівель. Зміни в розпланування об'єкта чи окремих його приміщень потрібно визначати лише обгрунтованими доконечними потребами експлуатації та збереження.

Збереження пам'ятки повинно передбачати одночасно збереження безпосе-реднього традиційного оточення.

Навколо об'єкта (споруди) пам'ятки потрібно створювати охоронну зону, в якій нове будівництво, усі знесення та перетворення, які могли б змінити співвідношення об'ємів та кольорів, забороняються.

Переміщення пам'ятки цілком або частково дозволяється лише у тих випадках, коли цей захід є єдиним засобом забезпечити її збереження.

Скульптурні, малярські або декоративні елементи, що є невід'ємною частиною пам'ятки, не дозволяється відділяти (відокремлювати) від неї, окрім тих випадків, коли цей захід є єдиним засобом забезпечити збереження даних елементів.

При виконанні консерваційно-реставраційних робіт слід застосовувати тра-диційні для пам'ятки технології і матеріали, а також перевірені практикою сумісні матеріали, розроблені спеціально для ведення реставраційних робіт і виготовлені за чинною нормативною документацією.

Якщо застосування традиційної техніки (матеріалів і технологій) неможливе або не дає бажаного результату, консервацію або реставрацію пам'ятки можна здійснювати за допомогою сучасної техніки збереження та будівництва, ефективність якої доведена науковими даними і гарантована практичним досвідом і не завдає шкоди автентичності пам'ятки.

При проведенні реставраційних, ремонтних і відновлювальних робіт потрібно зберігати значимі внески всіх епоху створення пам'ятки. Осягнення єдності стилю не є метою реставрації.

Якщо будівля має кілька нашарувань з різних епох, розкриття якогось нижче розташованого шару допускається лише в надзвичайних випадках та за умов, що елементи, які усуваються (переносяться), історично малоцінні, а композиція, яка постає при цьому, е цінним історичним, науковим або естетичним свідченням, що збереглося у задовільному стані.

Оцінка згаданих елементів та рішення про їх усунення (перенесення) приймаються науково-реставраційною радою з залученням незалежних експертів та затверджуються Центральним органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини.

При виконанні робіт потрібно проводити консервацію або реставрацію еле-мента пам'ятки, а не його заміну. Заміна елемента допускається, якщо реставрація неможлива або її результати ненадійні.

Всі доповнення, необхідність яких визнано з естетичних або технічних мір-кувань, повинні мати ознаки, що дозволяли б їх ідентифікувати, як реставраційні доповнення і відтворюватися

виразно в композиції, щоб реставрація не призвела до фальсифікації архітектурного або мистецького твору (картини, фрески, деталі, об'єкта) та його історичної цінності.

Всі заходи консервації, реставрації та протипожежної, санітарної, екологічної охорони тощо, які проводяться на пам'ятці, не повинні призводити до змін пам'ятки і погіршувати її естетичну, історичну, наукову або художню цінність.

фасад будинку, споруди - зовнішня частина будинку, споруди з усіма елементами від покрівлі до вимощення, за орієнтуванням фасади поділяються на головний, боковий, дворовий;

елемент фасаду - конструктивний, декоративний, технологічний елемент на фасаді будинку, споруди, розміщений згідно з проектними рішеннями (карнизи, піддашки, балкони, лоджії, вікна, елементи зовнішнього водовідведення, стики стінових панелей зовнішніх стін, цоколі, приямки, огорожа на даху, тощо);

обладнання фасаду - ремонтні та раніше не передбачені при будівництві будинку, споруди технологічні елементи (трубопроводи, кабельні мережі, елементи кріплення різного призначення, тощо);

ремонт фасаду - комплекс організаційно-технічних заходів та ремонтно-будівельних робіт щодо усунення незначних руйнувань елементів фасаду будинку, які погіршують естетику міського середовища, загрожують безпеці власників (користувачів) будинків, споруд, приміщень та пересуванню пішоходів;

реконструкція фасаду - комплекс заходів, спрямованих на поліпшення архітектурної виразності фасадів будинку, підвищення експлуатаційних теплотехнічних та інших показників, у тому числі трансформація структурної побудови фасаду з улаштуванням нових елементів і деталей (входів, прорізів, рекламних та інформаційних конструкцій тощо);

консервація фасадів - сукупність науково обгрунтованих заходів, які дозволяють захистити об'єкти культурної спадщини від подальших руйнувань і забезпечують збереження їхньої автентичності з мінімальним втручанням у їхній існуючий вигляд;

реабілітація фасадів - сукупність науково обгрунтованих заходів щодо відновлення культурних та функціональних властивостей фасадів об'єктів культурної спадщини, приведення їх у стан, придатний для використання;

реставрація фасадів - сукупність науково обгрунтованих заходів щодо укріплення (консервації) фізичного стану, розкриття найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів об'єктів культурної спадщини із забезпеченням збереження їхньої автентичності;

несправність елемента фасаду - технічний стан елемента фасаду, при якому не виконується хоча б одна із передбачених експлуатаційних вимог;

пошкодження елемента фасаду - несправність елемента фасаду від зовнішніх впливів (природних, техно- і антропогенних);

дефект елемента фасаду - несправність елемента фасаду спричинена порушенням правил, норм, технічних умов його утримання;

паспорт фасаду - реєстраційний документ, яким фіксується архітектурне та колористичне вирішення (в тому числі при необхідності художнє освітлення усіх фасадів споруди);

паспорт пам'ятки - обліковий документ, що містить сукупність наукових відомостей і фактичних даних, що характеризують історію пам'ятки і його сучасний стан.

Методика виконання

1. Вибір об’єкту і предмету дослідження.
2. Проведення попередніх робіт: аналіз та систематизація попередніх досліджень.
3. Натурні дослідження (фотофіксація та замальовки).
4. Опрацьовування проектно-реставраційних креслень.
5. Створення звітно-дослідної документації проведеного дослідження.

Склад завдання

1. Креслення виконуються на форматі А-3 - 4 листи.
2. Текстова частина виконується на форматах А-4 – 10 листів.
3. Фотофіксація – по дві знимки на лист, А-4 – 5 листів.

ЗАВДАННЯ№ 4

Опрацювання концепції ревіталізації деградованої території населеного місця.

Мета роботи

1. Ознайомлення з деградованими територіями населеного місця.

2. Вивчення практичних навиків аналізу ресурсів розташованих в адміністративній зоні населеного місця.

3. Вивчення особливостей історичного розвитку населеного місця.

4. Опрацювання науково-дослідної документації.

5. Розвиток навичок графічного опрацювання цінних природніх ландшафтів історичного населеного місця.

Короткі теоретичні відомості

Ревіталіза́ція (від лат. re ... — відновлення та vita — життя, дослівно: повернення життя) — поняття, що використовується в науковій і практичній діяльності, яке характеризує процеси відновлення, оживлення, відтворення.

Ревіталізація в архітектурі

В архітектурі поняття "ревіталізація" близьке до понятть реконструкції і ремонту. Будівля після ревіталізації знову повертає своє втрачене призначення або набуває нове. Одним із завдань при цьому є збереження історичного вигляду будівлі. Об'єктами ревіталізації в архітектурі можуть бути не тільки будівлі, а й цілі архітектурні ансамблі (комплекси). Приклад ревіталізації в архітектурі: Ревіталізація історичних садиб.

Ревіталізація в урбаністиці

В урбаністиці поняття "ревіталізація" означає відновлення міського середовища, при якому вона стає більш придатною для проживання.

Ревіталізація (від лат. Re - відновлювальна дія, vita - життя, як «повернення до життя») - термін, який використовується в науково-практичній діяльності для позначення процесів відтворення, пожвавлення і відновлення міського простору.

Принцип ревіталізації полягає в розкритті та показі нових можливостей старих форм, з урахуванням їх функцій.

Крім того, при процесі ревіталізації, найчастіше використовується комплексний підхід з метою збереження самобутності, автентичності, ідентичності та історичних ресурсів міського середовища.

Великою популярністю в сучасному світі користується ревіталізація існуючих промислових комплексів, які знаходяться в межах міста, що пов'язано з протиріччями між потребами суспільства і сформованою структурою міського середовища. В таких випадках ревіталізація розглядається як реконструкція промислової архітектури зі зміною її функцій. Наприклад, переобладнання промислових будівель під житлове приміщення - лофт (від англ.loft - горище). Ступінь зміни міського середовища в процесі ревіталізації залежить від ступеня цінності історико-культурних об'єктів.

Завданням ревіталізації є соціалізація простору, розробка елементів інфраструктури, що упорядковують туризм та наукову діяльність, розвиток промисловості, турбота про екологію і як наслідок - залучення інвестицій.

Концепція ревіталізації міст як методу соціальної реформи виникла в Англії як реакція на дедалі більш тісні й антисанітарні умови міського бідного населення в швидко індустріалізованих містах 19 століття. Це була прогресивна доктрина, яка передбачала кращі житлові умови, моральні та економічні реформи для її резидентів. Інший стиль реформ — нав'язаний державою з міркувань естетики та ефективності — можна було б стверджувати, що він почався в 1853 році призначення Наполеоном барона Гаусмана для перебудови Парижа.

З початку 1990-х, із переходом Європи у постіндустріальну еру, тисячі фабрик та заводів було закрито, половина робочих місць у виробничій сфері просто щезла. Європейська економіка істотно змінила фокус із індустріально-орієнтованої на сферу обслуговування та розваг, що призвело до величезної кількості закинутих промислових об'єктів.

Періодизація та класифікація функціонально-просторових структур і архітектурно-розпланувальних міських укладів визначають історико-містобудівні основи проведення і організації робіт зі збереження та ревіталізації територій в містах:

- методику аналізу архітектурно-розпланувальної системи історичного міста, результатом якої є виявлення історичних

містобудівних комплексів, як основного операційного об'єкту дослідницької та проектної стадій робіт;

- стандартні показники, що характеризують різночасові історичні містобудівні комплекси, їх межі та структуру;

- методи і методики робіт з ідентифікації і верифікації історичних містобудівних комплексів;

- методичні засади і способи визначення пам'яткової цінності історичних містобудівних комплексів.

Ревіталізація є суспільним процесом, стосується покращення якостей архітектури та технічної інфраструктури міста, вирішення юридичних, економічних, адміністративних та політичних проблем. Її здійснюють шляхом безпосередніх консультацій з мешканцями, укладають у просторово-урбаністичний та економічний вектори діяльності. За успішність програм оживлення несуть відповідальність місцева влада, уповноважені до справ ревіталізації, власники нерухомості, товариства відновлення, а також мешканці кризових територій. В результаті аналізу закордонного досвіду та вітчизняної методології збереження спадщини сформульовано, що ревіталізація середмістя – це комплекс заходів щодо збереження культурної спадщини, яким характерне спадкоємне і рівномірне функціональне використання територій, відновлення забудови та технічної інфраструктури за умови активізації соціально-економічної діяльності.

Станом на сьогодні середмістя історичних міст функціонально невпорядковані, території роздроблені, ділянки втрачених кварталів не розвиваються, збережені квартали переобтяжені сільськогосподарським використанням територій, периметр оборонних споруд нівельований, виробнича зона відсутня, транспортно-житлова зона розбалансована, території озеленення несистемні і непродумані. Для забезпечення успішності перспективного розвитку середмість запропоновано об'єднати ревіталізаційні проекти відповідно до кількості мешканців в історичних містах: поселення (1- 10 тис. нас.) – міста (10 - 50 тис. нас.), міста (50 – 100 тис. нас.) – міста (100-800 тис. нас.). На кожному з цих рівнів вирішуватимуться проблеми державного, районного та регіонального функціонального розвитку історичного міста. Ефективність ревіталізації середмістя, як містобудівного об'єкта, залежить від функціональної класифікації історичного міста -

кількості мешканців, адміністративного статусу, стратегічності географічного розташування та розвиненості шляхів сполучення, економічного та культурнього потенціалу, розвитку районних галузей промисловості. Для планового розвитку середмістя, запропоновано діяти в трьох функціонально-структурних зонах: ринкова площа, позаринкова територія, периметр оборонних споруд. У зоні ринкової площі – відродити первісне громадське призначення, в сторонах зосереджувати підприємства торгівлі та громадського харчування, культурно-освітні заклади, житлові та готельні будівлі. В зоні позаринкової території рекомендовано зосереджувати житлові та готельні будівлі, заклади охорони здоров'я, малі підприємства, паркінги та паркувальні місця. В зоні давніх оборонних споруд – зосереджувати рекреаційно-відпочинкові та спортивно-оздоровчі території, пункти огляду силуету пам'яток та панорам поселення.

Методологічна модель комплексної ревіталізації включає: емпіричну дослідницьку стадію (виявлення історичних архітектурно-містобудівних характеристик і властивостей середмістя); теоретично-проектну стадію (опрацювання регламентуючих пам'ятко-охоронних, архітектурних, містобудівних заходів та доцільних інвестиційних, соціальних та економічних проектів ревіталізації); практичний етап (впровадження та керівництво проектами ревіталізації середмістя). Методологічна модель комплексної ревіталізації складається з взаємозв'язаних архітектурних, містобудівних, інвестиційних, соціальних та економічних проектів. Для архітектурних та містобудівних ключовими цілями є збереження самобутності та відновлення привабливості середмість. В проектуванні враховують: етапи еволюції середмістя, спосіб формування ділянок-парцель; метричні закономірності та принципи; традиційний масштаб та архітектурні форми забудови; укріплення фундаментів; проблеми водопостачання, водовідведення, опалення та вентиляції. Не рекомендовано використовувати методику вільної і творчої реставрації. Підґрунтям ревіталізації середмість є проекти регенерації, опрацьовані на матеріалах історико-архітектурного опорного плану, проекті зон охорони об'єктів культурної спадщини, межах та режимах використання історичних ареалів населених місць. На вирішення конкретних проблем скеровують інвестиційні проекти (комерційні, культурні, торгівельні, житлові та відпочинково-рекреаційні). Комерційні проекти розвивають функцію громадського

обслуговування, адміністративну, культурну та торгівельну зони. Інвестиційні проекти з розвитку культури сприяють покращенню культурної інфраструктури, транспортної сфери та адміністративно-політичного статусу поселення. Інвестиційні проекти з розвитку торгівлі сприяють створенню крамниць, невеликих торгівельних та ринкових комплексів, готелів, центрів обслуговування туристів, підприємств громадського харчування та побутового обслуговування населення. Інвестиційні проекти скеровують на вирішення житлової проблеми. Вони є провідними для економічного піднесення середмістя, однак проектування нового житла повинно враховувати вимоги щодо поверховості та архітектурного образу. Інвестиційні проекти у відпочинково-рекреаційній сфері розвивають спортивну, культурнопізнавальну та розважальну діяльності. Соціальні проекти скеровують на запобігання або ліквідацію негативного ставлення місцевої громади до культурної спадщини; на формування в історичному центрі громадських об'єднань з метою впливу на економічний та культурний розвиток; на відродження місць пам'яті, міської ідентичності та місцевих традицій; на формування поняття добросусідства та взаємної допомоги. Головна ціль економічних проектів в середмісті – налагодити маркетингову діяльність, знайти джерела фінансування для розвитку наявних та нових підприємств; формувати сприятливі умови для господарської активності, розвинути інвестиційну діяльність для комплексної ревіталізації.

Методика виконання

1. Вибір об'єкту і предмету дослідження.
2. Проведення попередніх робіт: аналіз та систематизація попередніх досліджень.
3. Натурні дослідження (фотофіксація та замальовки).
4. Опрацьовування карти-схеми району із показом існуючого та проектного функціонального використання територій.
5. Створення звітно-дослідної документації проведеного дослідження.

Склад завдання

4. Креслення виконуються на форматі А-3 - 3 листи.
5. Текстова частина виконується на форматах А-4 – 10 листів.

6. Фотофіксація – по дві знимки на лист, А-4 – 5 листів.

ЗАВДАННЯ 5
Опрацювання концепції ревіталізації архітектурних комплексів.

Мета роботи

1. Ознайомлення з історико-культурною спадщиною території.
2. Вивчення практичних навиків аналізу реконструкції архітектурних комплексів
3. Вивчення особливостей історичного розвитку архітектурних комплексів.
4. Опрацювання науково-дослідної документації.
5. Розвиток навичок графічного опрацювання концепції реконструкції архітектурних комплексів.

Короткі теоретичні відомості

П’ять взаємозв’язаних векторів ревіталізації: архітектурно-містобудівний – модернізація та реваloризація архітектурних ансамблів; інженерно-технічний – модернізація доріг та інженерно-технічної інфраструктури; соціальний – вирішення негативних соціальних проблем; економічний – розвиток економіки та створення нових підприємств; екологічний – вирішення проблем навколишнього середовища. Стратегія ревіталізації середмість має сім послідовних етапів: 1) діагностика проблем середмістя; 2) ідентифікація реставраційної діяльності; 3) ідентифікація реконструкційної діяльності; 4) підготовка проекту; 5) затвердження проекту; 6) реалізація проекту ревіталізації; 7) оцінка проекту ревіталізації. Матричну модель ревіталізації опрацьовують індивідуально, скеровують на якісні зміни стану середмістя. В результаті аналізу визначено, що для середмість, без перешкод та обмежень включених у комунікаційні артерії міста, матеріальні результати – це реставрація і реконструкція пам’яток та цінної забудови, експонування реліктів втрачених важливих споруд, аранжування простору ринкової площі; нематеріальні результати – це збереження місць пам’яті, партиципація мешканців у ревіталізацію, формування громадської думки щодо

збереження культурної спадщини, розвиток традиційного ремісництва. Для роздріблених середмість з додатковими функціональними навантаженнями та додатковими доповненнями у стару структуру матеріальні результати – це відкриття кав'ярень з місцевим колоритом та спеціалізованих крамниць, театральних клубів та театрів, нових комфортних житлових будинків; нематеріальні результати – це залучення девелоперів до просторових змін, якісні зміни молодіжної та культурної політики в історичному місті. Для середмість з втраченими частинами та кварталами матеріальні результати – це відбудова втрачених ключових споруд, будівництво комфортного житла, відкриття нових та збереження історичних крамниць на ринковій площі та бічних вуличках, реставрація пам'яток архітектури, виникнення традиційних ремісничих майстерень та туристичних фірм; нематеріальні результати – це розвиток місцевого підприємництва, активізація ролі місцевої громади та влади в оживленні громадського простору площі, зміцнення ідентичності місця. Для середмість з заміненими елементами та новою забудовою матеріальні результати – це відтворення історичних ансамблів або комплексів, створення на площах рекреаційних зон, покращення екологічної ситуації, виникнення закладів громадського обслуговування; нематеріальні результати – це розвиток суспільної згуртованості, покращення ставлення до історичної спадщини, відродження «духу місця». Для середмість зі зміненою або деформованою містобудівельною структурою матеріальні результати – це аранжування простору середмістя, охорона і реставрація автентичних елементів ринку та вулиць, впорядкування транспортно-пішохідних зв'язків площі та бічних вулиць; нематеріальні результати – це зміна культурної політики в історичному місті, покращення соціально-економічного стану в центральній частині історичного міста, збереження «духу місця» незважаючи на невідповідність первинному образу середмістя. Для середмість з частково ліквідованою структурою матеріальні результати – це охорона, відбудова або експонування втрачених і збережених пам'яток, символічне ознакування первинної композиційної структури, виникнення нових форм пропагування культурної спадщини, виникнення нових закладів громадського обслуговування; нематеріальні результати – це повернення громадської функції ринковій площі, покращення рівня знань про культурну спадщину,

розвиток туризму, створення умов для перспективної відбудови цілого простору середмістя. Для середмістя з повністю втраченою містобудівною структурою матеріальні результати – це експоновані релікти давніх споруд, нові будинки, нові заклади громадського обслуговування; нематеріальні результати – це розвиток туризму, зміна ставлення громади до культурної спадщини, включення втраченого фізичного простору в життя міста.

Прогностичний формат доцільності ревіталізації складається з п'яти фаз: 1) визначення актуальних проблем середмістя історичного міста; 2) формування стратегії розвитку ринкової площі; 3) проведення SWOT-аналізу; 4) визначення спільних цілей ревіталізації для місцевої громади; 5) формування системи менеджменту та партнерства, моніторингу та оцінки ревіталізації. Окреслено основні стадії реалізації стратегій ревіталізації середмість історичних міст: 1) аналіз наявної проектної документації, попереднє формування особливостей ревіталізації; формування базової документації в якій представлено характеристику актуального стану вибраної території та особливості деградації середмістя; 2) аналіз та систематизація проблем розвитку історичної частини міста; розробка завдань розвитку середмістя; SWOT-аналіз вибраної території історичного міста; формування першочергових напрямків розвитку середмістя; 3) формування завдань розвитку середмістя; опрацювання етапів практичної реалізації проектів; 4) громадське обговорення та анкетування представників місцевої громади щодо запропонованих проектів; опрацювання результатів анкетування та визначення найважливіших проектів з метою їхньої реалізації; SWOT-аналіз вибраних проектів; 5) опрацювання матричної моделі для вибраних проектів; вибір джерел їхнього фінансування; 6) рецензування вибраних проектів; опрацювання плану моніторингу та оцінки реалізації ревіталізації; розробка індикаторів та вибір джерел перевірки якості практичної реалізації програми ревіталізації; 7) оцінка збалансованості, логічності та цілісності проекту; формулювання підсумкового документу щодо ревіталізації середмістя.

Найбільшу загрозу для практичного втілення проектів може становити небажання місцевої влади брати на себе організаційну відповідальність і недовіра громади до владних структур. Ця проблема може зменшитися, якщо буде підвищена компетенція службовців

щодо збереження культурної спадщини. Ревіталізація середмістя має два закономірні напрямки регулювання та управління функціональним зонуванням – регіональний та локальний, які залежать від ресурсів поселення. Історичні ресурси є підставою для розвитку міжнародного співробітництва задля ревіталізації середмістя. Показниками такої форми діяльності є кількість проектів, реалізованих спільно з містами-побратимами, міжнародними організаціями, міжнародними фондами. Така співпраця дасть результати у Поморянах, Яворові, Чорткові, Заліщиках, Острозі, Корці, Новограді Волинському, Житомирі, Білій Церкві, Тульчині та ін. В результаті теоретичних досліджень окреслено сім генеральних індикаторів ревіталізації середмістя: збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, реставрація та відтворення традиційного об'ємно-просторового укладу, функціональна ієрархічність використання територій середмістя, модернізація інженерно-технічної інфраструктури, соціально-економічна адаптація до умов ринкової економіки, інвестиційна привабливість, екологічність та рекреаційність. Ревіталізація середмістя є не лише процесом охорони та збереження пам'яток архітектури і містобудування, а еволюційним і черговим етапом його розвитку із фокусом на культурній спадщині.

Спеціального опрацювання потребує проблема збереження містобудівної спадщини. Чинне законодавство дозволяє включати певні пам'яткоохоронні правила на місцевому рівні. Цим можна було б забезпечити дієвішу охорону містобудівної спадщини з урахуванням історичної специфіки регіону чи навіть кожного конкретного міста. Тому конче потрібним є опрацювання, адресованих міським адміністративним органам, а також архітекторам, урбаністам, спеціалістам з охорони пам'яток рекомендацій стосовно збереження та охорони образу історичних міст при розробленні місцевих правил забудови. При цьому важливо ставити за мету досягнення комплексности збереження історичного міського середовища - від планувального укладу міста до способу забудови міських парцелей, історичних елементів благоустрою, опорядження фасадів чи характеру вирішення вітрин і вивісок закладів у партерах будівель.

Склад завдання

1. Креслення виконуються на форматі А-3 - 2 листи.

2. Текстова частина виконується на форматах А-4 – 10 листів.

3. Фотофіксація – по дві знимки на лист, А-4 – 5 листів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Необхідною умовою ефективного засвоєння навчального матеріалу є його регулярне закріплення та творче осмислення під час виконання завдань самостійної роботи. Для цього програмою дисципліни передбачено достатній часовий резерв. Із метою організації самостійної роботи студентів розроблені такі види завдань: підготовка конспекту відповіді на аудиторному занятті, словникова робота, письмовий практикум (виконання практичних завдань у зошиті), опрацювання додаткових інформаційних джерел у вигляді реферативних повідомлень та тематичних презентацій.

Реферативні повідомлення та тематичні презентації, на відміну від ведення тематичного словника та виконання письмових завдань у зошиті, не є обов'язковою формою самостійної роботи з курсу «Реставрація пам'яток архітектури та ревіталізація історично сформованого середовища». За своїм характером вони наближені до такої обов'язкової форми звітності, як індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ), вимоги оформлення якого наведено нижче. З метою підвищення власного рейтингу із дисципліни студент має право підготувати реферативне повідомлення або тематичну презентацію та представити їх на практичному занятті за умови наявності резервів аудиторного часу.

Підготовка до аудиторної роботи. Вимоги до ведення конспекту

Однією із найголовніших складових практичної підготовки студентів із курсу є їх активна участь у розгляді програмних питань, що виносяться на обговорення до кожної теми. Найефективнішим середовищем для цього є безпосередньо сам колектив студентів (академічна група), що координується викладачем в ході аудиторної роботи.

Основними видами аудиторної роботи студентів на практичних заняттях із «Реставрація пам'яток архітектури та ревіталізація історично сформованого середовища» є усні відповіді, доповнення,

тематичні повідомлення, постановка проблемних питань та активність у їх обговоренні, опрацювання ілюстративних матеріалів, навчальних та науково-популярних відеофільмів тощо.

Регулярне відвідування аудиторних занять спрямоване на мобілізацію і розвиток таких пізнавальних якостей особистості, як уважність, спостережливість, здатність запам'ятовувати і логічно відтворювати навчальний матеріал, вміння вести пошук необхідної інформації та виділяти у ній головне, аналізувати і узагальнювати, а також на основі здобутих знань конструювати і формулювати нові ідеї.

Базисом для підготовки до аудиторної роботи на практичному занятті є відвідання лекцій, ведення та опрацювання їх конспекту, а також самостійна робота із основною і додатковою літературою (підручниками, посібниками, науковими монографіями, довідниками, словниками, періодичними виданнями, тощо), наочними посібниками (картами, атласами) та електронними ресурсами.

***Вимоги до ведення конспекту*:**

- тезисний виклад тексту (скорочення до найсуттєвішого);
- виділення головної думки (з абзацу) та опорних слів (підкреслюванням, **кольором**);
- структурування матеріалу (шляхом відступів, маркувань, нумерування підпунктів);
- введення символів замість окремих слів (наприклад, ≈ – приблизно, Δ – різниця) та абревіатур замість усталених словосполучень (наприклад, НС замість *навколишнє середовище*);
- унаочнення зв'язків і залежностей у вигляді блок-схем, рядів послідовностей тощо;
- використання графічних (залежності, діаграми) і статистичних даних.

Конспективне висвітлення питання коректно завершувати шляхом підбиття короткого підсумку, а також посиланням на першоджерело інформації. Грамотно виконаний конспект студент має право представити для оцінювання навіть після розгляду теми, якщо доповідь по ньому з певних причин не було заслухано на занятті.

В окремих випадках альтернативою конспекту може бути ксерокопія опорного матеріалу із літературного джерела або роздруківка із електронного носія інформації, але така форма опрацювання може підлягати оцінюванню тільки через усну відповідь.

Готуючись до заняття, треба завжди пам'ятати, що головною метою здобування екологічних знань має бути не отримання високого балу або утвердження власного авторитету перед викладачем, а розуміння проблем виживання людства в умовах стрімких негативних змін довкілля.

Словникова робота

В основі вивчення будь-якої науки лежить пізнання змісту ключових її термінів та понять, що складають так званий понятійно - категоріальний апарат даної галузі знань. Пам'ятко охоронна діяльність, яка сьогодні є цілий комплекс наук про закономірності функціонування історико-культурного середовища та взаємодії його компонентів, інтегрує знання як допоміжних дисциплін різного спрямування – біології, хімії, географії, геології, економіки, соціології, демографії тощо, так і виробляє власні специфічні поняття та категорії, що використовуються для позначення конкретних екологічних процесів і явищ в пам'ятко охоронній діяльності. Тому ефективне засвоєння спеціальної наукової термінології є вкрай необхідним для формування компетентності студентів з дисципліни «Сучасні тенденції пам'ятко охоронної діяльності», їх розуміння та усвідомленого ставлення до різних проблем довкілля.

Із метою цілеспрямованого вивчення та закріплення системи ландшафтних термінів в архітектурі і понять під час практичного курсу передбачене ведення глосарію. *Глосарій* (від лат. *glossarium* – зібрання *глос* – незрозумілих слів та виразів) – у широкому розумінні являє собою словник вузькоспеціалізованих термінів у певній галузі знань із поясненням, іноді перекладом на іншу мову, коментарями та прикладами, який наводиться, як правило, наприкінці певної книги. Для зручності студентів подібний тлумачний словник зі стислими визначеннями основних термінів, що трапляються при розгляді різних тем лекційного та практичного курсу, розміщено в алфавітному порядку у кінці даних методичних вказівок.

У планах проведення практичних занять до кожної теми виділено перелік із близько десяти термінів і понять, що є ключовими для розуміння конкретного навчального матеріалу. При підготовці до

практичного заняття слід ознайомитися із цим переліком, виписати у зошит пропоновані до теми терміни разом із визначеннями та засвоїти їх зміст для подальшого вільного ними оперування. За необхідності шляхом використання інших рекомендованих словників та підручників можна вдатися до ширшого роз'яснення незрозумілих термінів і понять, розгляду альтернативних трактувань, наведення відповідних прикладів. Якщо студент вважає за необхідне, він може розширити пропонований тематичний список ключових термінів та понять і опрацювати у зазначений вище спосіб ряд інших незрозумілих для себе слів.

Оскільки більшість термінів мають іншомовне походження (найчастіше грецьке та латинське), поряд із кожним таким терміном у дужках подається вихідне смисле-утворююче слово (або кілька таких слів) та його первинне значення. Для окремих понять зазначено автора, який вперше вжив це слово, та рік введення у науковий обіг. Рекомендується звертати увагу на ці пояснення, адже вони виступають своєрідним мнемічним сигналом, що допомагає краще запам'ятати значення термінології та більш точно орієнтуватися в історичній послідовності розвитку науки.

Словникова робота є обов'язковою складовою самостійної роботи студента та підлягає різним формам поточного і підсумкового контролю (усне та письмове опитування, тестування тощо). Знання виділеної термінології фактично складають необхідний базовий мінімум засвоєння курсу та слугують фундаментом для успішного вивчення багатьох інших навчальних дисциплін.

Тематична електронна презентація

Електронна презентація (від англ. *presentation* – вистава, подання, представлення) – це набір послідовних слайдів певної тематики, що зберігається у файлі спеціального формату і слугує ілюстраційною підтримкою виступу доповідача. Основною відмінністю презентацій від решти способів представлення інформації є їх особлива насиченість змістом та інтерактивність, тобто здатність певним чином змінюватися й реагувати на дії користувача.

У якості інформаційного наповнення презентація може містити текстові матеріали, фотографії, схеми, малюнки, діаграми, графіки, слайд- шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відеофрагменти й анімацію, тривимірну графіку та різні спецефекти. Використання презентацій може здійснюватись із інформуючою,

навчальною чи розважальною метою і проводитись у формі супроводу доповіді, кінопоказів, фотовиставок і навіть театральних декорацій.

Під час вивчення практичного курсу презентація може бути представлена як результат опрацювання студентом певної теми (при її усному захисті) або як ілюстративний супровід при захисті індивідуального науково-дослідного завдання.

Одним із найкращих і найпростіших інструментів для створення мультимедійних презентацій є програма PowerPoint із стандартного пакету Microsoft Office. Інструкції щодо техніки створення мультимедійних презентацій представлені у спеціальних посібниках.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Навчальною програмою з дисципліни передбачене обов'язкове виконання кожним студентом індивідуального науково-дослідного завдання. *Індивідуальне навчально-дослідне завдання* (ІНДЗ) – це вид позааудиторної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни й завершується разом зі складанням підсумкового контролю із даної навчальної дисципліни.

Таке завдання має питому вагу в підсумковій оцінці із дисципліни й відображає індивідуальну роботу студента. Індивідуальні завдання виконуються студентом на основі знань, отриманих під час лекційних, практичних занять та самостійної роботи, охоплюють зміст навчального курсу в цілому.

Ця група завдань має науково-дослідницький характер, спонукає до якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів. При виконанні ІНДЗ студент повинен продемонструвати вміння з опрацювання наукових джерел, узагальнення фактичних матеріалів та наукового осмислення обраної теми, творчого й оригінального вирішення поставлених завдань.

Таким чином, метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни «Ландшафтна архітектура» та розвиток навичок

самостійної роботи і творчих здібностей, а також оволодіння методикою ведення наукових досліджень.

Студенти виконують ІНДЗ самостійно впродовж вивчення дисципліни з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу. Вибір тематики і форми представлення ІНДЗ попередньо узгоджується із викладачем.

При вивченні навчальної дисципліни передбачені такі альтернативні форми представлення ІНДЗ: реферат, тематична тека, анотовані відеоматеріали. Сутність цих видів робіт та вимоги до їх оформлення розкрито нижче.

1 Реферат

Найпростішим видом ІНДЗ студента є *реферат* (лат. *referre* – доповідати, повідомляти) – стислий виклад у письмовій формі суті певного питання або наукової проблеми, що включає огляд літературних джерел і вимагає творчої активності.

Перед підготовкою реферату необхідно:

а) вибрати тему та ракурс її розгляду з урахуванням елементів проблемності й актуальності;

б) засвоїти правила послідовності пошуку джерел, систематизації матеріалу, визначити основні положення.

Опрацювання літературних джерел.

Перш ніж ретельно вивчати зміст будь-якого літературного видання, необхідно ознайомитися із анотацією на початку книги, передмовою чи зверненням від автора, переглянути зміст, структуру тощо. При цьому студент повинен виділити окремі розділи, що представляють для нього інтерес. Потім ретельно переглянути та ознайомитися з матеріалом, який відповідає обраній темі.

Одним із основних етапів опрацювання літературного матеріалу є ведення короткого опорного конспекту прочитаного (основні поняття та терміни, анотації, тези, схематичні замальовки та ін.).

Послідовність опрацювання літературних джерел:

а) ознайомлення зі змістом джерела;

б) здійснення виписок із джерела за «цитатним» принципом із зазначенням автора, назви роботи та сторінкою в тексті;

в) створення тематичної картотеки;

г) критична оцінка опрацьованих джерел, їх аналіз;

д) визначення пріоритетного шляху висвітлення обраної теми;

е) побудова плану-проспекту майбутнього реферату.

При опрацюванні літератури необхідно навчитися аналізувати матеріал та формулювати чіткі висновки на основі теоретичних положень.

Структура реферату

а) титульний аркуш містить такі елементи:

1) назва керівного міністерства та вищого навчального закладу;
2) назва кафедри;
3) форма виконання ІНДЗ (реферат);
4) тема дослідження;
5) інформація про виконавця (факультет, шифр академічної групи, ПІБ студента);
6) інформація про перевіряючого (посада, прізвище та ініціали викладача);
7) місто та рік виконання дослідження;

б) зміст відбиває назви розділів та підрозділів (пунктів / підпунктів), що розкривають зміст реферату. Усі сторінки нумерують праворуч угорі. Винятком є титульний аркуш (на ньому номер сторінки не проставляється), тому нумерація починається із цифри «2» (аркуш зі змістом);

в) вступ висвітлює загальні аспекти досліджуваної проблеми, стан її вивчення у літературі та актуальність даного дослідження. Тут же вказують мету й завдання дослідження;

г) основна частина розкриває зміст обраної теми дослідження, розбивається на розділи та підрозділи, що відповідають сформульованим у вступі завданням. Рекомендується кожен розділ або підрозділ завершувати коротким підсумком, що в сукупності складе основу майбутніх висновків роботи;

д) висновки містять основні результати, отримані при проведенні дослідження, а також пропозиції та рекомендації щодо вирішення поставлених завданьвідповідно до результатів дослідження;

е) список літератури має містити не менше 6 джерел. Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків. Послідовність розміщення ведеться у такому порядку:

1) нормативно-правові акти (Конституція України, Закони, ГОСТ, ДСТУ й т.д.);
2) використана література (у т.ч. періодична);

3) література на іноземних мовах;

4) Інтернет - джерела із обов'язковим посиланням на інформацію, що міститься на даному сайті (порталі);

ж) додатки не є обов'язкоим елементом і включаються за необхідності. В додатки можуть входити різноманітні таблиці, ілюстрації, схеми, діаграми і т.д. Оформлення виконують у такий спосіб: після списку літератури оформляють окрему сторінку з написом по центру:

«ДОДАТКИ», номер якої є останнім. Нумерацію додатків виконують шляхом використання заголовних букв алфавіту (А, Б, В, ...), які розміщують праворуч угорі.

Вимоги до оформлення реферату: шрифт Times New Roman, кегль 14 пт, інтервал полуторний; відступ першого рядка абзацу 1,5 см; вирівнювання тексту за шириною; поля: верхнє й нижнє – 20 мм, ліве – 25 мм, праве – 15 мм; загальний обсяг – 10-15 сторінок формату А4, переплетених або поданих у файловій папці.

Оцінювання реферату здійснюється з урахуванням трьох головних аспектів: змістовність розкриття теми, нормативність оформлення, донесення результатів дослідження при усному захисті.

Тематична тека

В окремих випадках замість реферату оформляється тематична тека – підбірка матеріалів із заданої теми, оформлена у єдиному стилі. Для створення тематичної теки слід укласти папку, що містить аркуші із ксерокопіями, роздруківками, газетними вирізками та іншими друкованими або рукописними зразками матеріалів, що стосуються досліджуваної теми і певною мірою розкривають її. Загальна структура тематичної теки близька до такої у реферату з тією різницею, що дослідник не аналізує віднайдені джерела у самостійно створюваному тексті, а безпосередньо наводить їх. При цьому захист тематичної теки передбачає обов'язковий коментар її укладача відносно відповідності розглянутих джерел темі дослідження.

Структура тематичної теки

1. Титульна сторінка.

2. Зміст (перелік матеріалів).

3. Основна частина із матеріалами на пронумерованих аркушах та із обов'язковими посиланнями на першоджерело кожної складової (згідно стандартів оформлення бібліографічного списку).

4. Короткі висновки.

Кількість проаналізованих джерел має бути не меншою від десяти. В окремих випадках допустиме виділення ключових ідей та положень опрацьованого матеріалу (підкреслювання маркером, олівцем).

Анотовані відеоматеріали

Альтернативою до написання реферату та укладання тематичної теки є також підбір тематичних відеоматеріалів (наукових фільмів, телепрограм, відеосюжетів), запис їх на електронні носії (CD або DVD диски) для можливості автономного перегляду та складання анотації до таких відеоматеріалів.

Для складання анотації до тематичних відеоматеріалів пропонується дотримуватися такого плану

1. Тип відеоматеріалу (документальний фільм, телепрограма, навчальний відеосюжет тощо).
2. Назва відеоматеріалу.
3. Рік та країна випуску анотованого відеоматеріалу.
4. Інформація про виробника відеоматеріалу (студія, телеканал, режисер, продюсер тощо).
5. Часова тривалість відеоматеріалу (години, хвилини).
6. Висвітлена у матеріалі проблематика, основний зміст сюжету (тезисно).
7. Відповідність змісту навчальної дисципліни (теми, поняття, закономірності, що розглядаються у сюжеті або можуть бути ним проілюстровані).
8. Можливі недоліки, прогалини, суперечності відеоматеріалу.
9. Формат запису на носій.
10. Джерело доступу до відеоматеріалу, дотримання авторських прав.

Анотовані відеоматеріали як форма звітності зараховуються тільки за умови їх захисту. Захист проводиться шляхом перегляду матеріалів (повністю або частково) із проведенням їх наукового коментування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Подъядольский С.С., Бессонов Г.Б., Беляев Л.А., Постникова Т.М. «Реставрация памятников архитектуры». – М.; Стройиздат, 1988. – 215 с.

2. Latour S. Problematyka konserwatorska zespołu staromiejskiego w Trebiałowie. // Ochrona zabytków. – Warszawa, 1975. – №3-4. – S.180-198.

3. Шагин А.Л., Бондаренко Ю.В. и др. Реконструкция зданий и сооружений. Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1991. – 352 с.

4. Палладио А. Четыре книги об архитектуре. / Пер. с итал. – М.: Стройиздат, 1989. –350с.

5. Пруцын О. Реставрация и реконструкция архитектурного наследия. Теоретические и методические основы реставраций исторического и архитектурного наследия: Учебное пособие.- Москва.: Академия реставраций, 1996.- 91с.

6. Консервація і реставрація пам'яток архітектури. Методичний посібник. Київ-Львів, 1996.

7. Основи наукових досліджень у реставрації пам'яток архітектури : навч. посіб. для студентів архітектур. та мистец. спец. ВНЗ / Л. Я. Чень ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 125, [3] с. : іл.

8. Вечерский В.В. Историко-архитектурные предпроектные исследования городов Украины.- М., 1990.

9. Сборник статей «Восстаносление памятников культуры. Проблемы реставрации.», М, «Искусство», 1981

10. Грабарь И. Энциклопедический словарь «Реставрация», М. 1932

12. Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украинской ССР.- К., 1982.

13. Правові акти з охорони культурної спадщини : додаток до щорічника "Архітектурна спадщина України".- К., 1995.

14. Прибєга Л.В. Збережімо історичні села // Пам'ятки України : історія та культура.- 1995.- № 1.- С. 70 – 72.

15. Прибега Л. В. Кам'яне зодчество України: охорона та реставрація / Прибега Л. В. – К., 1993, – 280 с.

16. Прибега Л. В. Народное зодчество Украины: охрана и реставрация / Прибега Л. В. – К., 1987, – 370 с.

17. Проблеми регенерації історичної забудови заповідних територій населених пунктів України: Зб. ст. – Кам'янець-Подільський, 1994.

18. Основи реставраційних процесів. Передреставраційні дослідження: метод. поради до практ. занять / Л. С. Дзендзелюк, Л. М. Льода; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Укр. акад. друкарства, Каф. книжк. графіки та дизайну друк. продукціїї. – Львів: УАД, 2012. – 86 с.

19. Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій = Current issues in research, conservation and restoration of historical fortifications : матеріали міжнар. конф. молодих науковців, 2-4 черв. 2011 р. Львів-Тустань / Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т архітектури, Моргедський держ. ун-т (США), Держ. іст.-культ. заповідник "Тустань" ; [редкол.: М. Бевз, Б. Черкес, А. Мандзій]. – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 170 с.

20. Gosztyła M. Pasztor P. Konserwacja i ochrona zabytków architektury. Rzeszów, 2013. 194 s.

21. Van Sanford, Scott. "Historic Building Restoration, Preservation, and Renovation". Pearl Bay Corporation. Retrieved 28 May 2015.